

**IQTIDORLI TALABALAR,
MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING
“TAFAKKUR VA TALQIN”**

**MAVZUSIDAGI
RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN
TO'PLAMI**

Buxoro - 2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

MAGISTRATURA BO‘LIMI

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR,
TAYANCH DOKTORANTLAR VA
DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN
mavzusida

*respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami*

Buxoro 2024-yil, 15-may

Tahrir hay'ati

- O.X.Xamidov** - Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
R.G'.Jumayev - Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent;
T.H.Rasulov - Fizika-matematika fanlari doktori, (DSc), dotsent;
D.R. Djurayev - Fizika-matematika fanlari doktori, professor;
S.Q. Qaxxorov - Pedagogika fanlari doktori, professor;
A.A. Turayev - Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
S. Bo'riyev - Biologiya fanlari doktori, professor;
B.N.Navro'z-zoda - Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
D.S. O'rayeva - Filologiya fanlari doktori, professor;
A.R.Hamroyev - Pedagogika fanlari doktori, (DSc) dotsent;
M.B.Ahmedova - Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent;
B.E.Qilichov - BuxDU "Ozbek tilshunosligi va jurnalistikasi" kafedrası professori;
E.B.Dilmurodov - Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

Sh. Ramazonov – bosh muharrir BuxDU 2-bosqich magistranti

T.Sh.Ergashev – Magistratura bo'limi bosh mutaxassisi

D.R.Rahmatova – Magistratura bo'limi mutaxassisi

Ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjumani 2024-yilga mo'ljallangan xalqaro va respublika miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining buyrug'iga asosan tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

//THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY. – 2023. – T. 2. – №. 16. – C. 115-117.

7. Khayriddinova, G. O. "Description of Parental Influence in "East of Eden" by John Steinbeck." INTERNATIONAL JOURNAL OF INCLUSIVE AND SUSTAINABLE EDUCATION 1.4 (2022): 94-97.
8. Ganieva Orzigul Khayriddinova, & Ashurova Nigina Aziz Qizi. (2023). INDIRECT CHARACTERIZATION IN JAMAICA KINCAID'S «MR. POTTER». International Journal Of Literature And Languages, 3(12), 51–56. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume03Issue12-10>
9. Sadullaev Feruz Bakhtiyorovich, & Safarova Dildora Kabilovna. (2023). The Literary Significance of "The Jolly Corner" in Henry James's Oeuvre. Miasto Przyszłości, 42, 726–729. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/2172>
10. Sadullaev Feruz Bakhtiyorovich. (2022). PECULIAR FEATURES OF HENRY JAMES'S EARLY NOVELS. European Journal of Humanities and Educational Advancements, 3(12), 36-38. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejhea/article/view/2996>
11. Sadullaev Feruz Bakhtiyorovich, & Daminov Jamshid Zafarovich. (2024). Description of Women Image in the Story "the Cut Glass Bowl" by F. Scott Fitzgerald. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 2(1), 1–3. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2474>
12. Akhmedovna, Bakhronova Matluba, and Nesmelova Olga Olegovna. "THE USE OF DISEASES IN THE WORKS OF JACK LONDON." Ustozlar uchun 18.2 (2023): 81-85.
13. Akhmedovna, Bakhronova M. "Life Lessons and Literary Works." International Journal on Integrated Education, vol. 5, no. 6, 2022, pp. 213-217.

FRAZEOLOGIK OLAM TUSHUNCHASI VA OLAMNING FRAZEOLOGIK MANZARASINI YARATISH JARAYONI TAVSIFI.

M.M.Tursunov,

BuxDU ingliz tilshunosligi kafedrasida dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

Sh.A.Egamova,

BuxDU ingliz tilshunosligi kafedrasida 2-kurs magistranti.

sh.a.egamova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi frazeologik olam tushunchasi tahlil qilinib, turli tilshunos olimlarning ushbu tushunchaga bergan izohlari tahlil qilinadi va misollar yordamida yoritib beriladi. Shuningdek, tezisdagi olamning lisoniy manzarasi, ya'ni,

uning tilda ifodalanish jarayoni hamda uning yaralishida frazeologik birliklarning tutgan o'rnini muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: lisoniy manzara, olam, obraz, olam manzarasi, frazeologik olam, frazeologik birlik, tasvir, badiiy tasvir, til prizmalari.

Annotation. In this thesis, the concept of the phraseological world is analyzed, the comments of various linguists on this concept are analyzed and explained with the help of examples. The thesis also discusses the linguistic landscape of the world, that is, the process of its expression in language and the role of phraseological units in its formation.

Key words: linguistic landscape, world, image, world landscape, phraseological world, phraseological unit, image, artistic image, language prisms.

Аннотация. В данной тезисе анализируется понятие фразеологического мира, анализируются комментарии различных лингвистов по поводу этого понятия и поясняются с помощью примеров. В диссертации также рассматривается языковой ландшафт мира, то есть процесс его выражения в языке и роль фразеологизмов в его формировании.

Ключевые слова: языковой ландшафт, мир, образ, мировой ландшафт, фразеологический мир, фразеологизм, образ, художественный образ, языковые призмы.

Olamning manzarasi haqidagi tushuncha insonning o'zi yashab turgan olam haqidagi obrazli tasavvurlari va uni o'rganish asosida yaratiladi. Olam bu o'zaro munosabatda bo'lgan inson va muhit bo'lsa, olamning manzarasi esa, muhit haqidagi ma'lumotni inson o'z faoliyatiga bog'lagan holda tasavvurida qayta ishlashi va uni qabul qilishi natijasidir. Agar olamning obrazi bo'linmaydigan yaxlit butunlikni namoyon qilsa, olamning manzarasi dunyo haqidagi turli darajadagi bilimlar majmuyini va uning obyektlariga bo'lgan munosabatni namoyon qiladi. Olamning obrazini obrazli tasavvur qilgan, boshidan kechirgan holdagina anglash mumkin bo'ladi. Olam tasviri tushunchasi tilshunoslik fanidan tashqari yana bir qator fanlar, jumladan, falsafa, psixologiya, madaniyatshunoslik kabilarnong ham tadqiqot obyekti sifatida qaraladi va turlicha talqin qilinadi. Masalan: "Olamning lisoniy manzarasi tarixiy jihatdan rivojlangan ma'lum insoniylik jamiyati ongida olam haqidagi tasavvurlarning aks etishi va borliqni anglashning muayyan usuli".Olamning lisoniy manzarasi- til prizmalari orqali dunyoga nazar".

Har qanday til o'zining lisoniy olam manzarasiga ega va ushbu tildan foydalanuvchi shaxs o'zi anglatmoqchi bo'lgan fikr, mulohazalarini shu tildagi manzaraga mos tarzda ifodalarning mazmunini tuzishi kerak bo'ladi. Inson faoliyat jarayonida obyektiv borliqni aks ettirar ekan, olamni anglash natijalarini so'zda aks ettiradi va bu jarayonda til ma'lum bir shaxsning dunyo haqidagi bilimlarining shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Olamning lisoniy manzarasi dunyo haqidagi boshqa manzaralardan (fizika, kimyo, astronomiya va h.k.) oldinda bo'lib, ularni shakllantirishda va anglashda ma'lum bir ma'noda o'z hissasini qo'shadi. Buning

sababi shundaki, inson borliqni ma'lum bir millat tajribasiga asoslangan til tajribalari vositasida angelaydi. Dunyodagi har qanday til o'ziga xos tarzda bo'lib, u til egasi bo'lmish inson ongida muayyan olamning lisoniy manzarasini yuzaga kelishida xizmat qiladi va inson u orqali dunyoni ko'radi, tasavvur qiladi. Buning isboti sifatida mashhur tilshunos olim V.F.Gumboltning tillarning turlichaligi faqatgina uning talaffuzining yoki tovushlarining farqligida emas, balki dunyodagi har bir xalqning olamni turli xilda tasavvur qilishida yuritgan fikrini keltirishimiz mumkin. Haqiqatdan ham har bir millat dunyoni o'ziga xos tarzda ko'radi, tafakkur qiladi. Tilshunos olim N.Mahmudov yana bir amerikalik tilshunos olim B.L.Uorfning quyidagi fikrlarini misol tariqasida keltiradi. "Agar Nyuton inglizcha o'ylamaganida, inglizcha gapirmaganida edi, uning koinot haqidagi buyuk kashfiyoti bir qadar boshqacharoq bo'lardi"

Olamning lisoniy manzarasi so'zlardan tashqari turli xildagi o'xshatishlar, mifologemalar, stereotiplar, obrazli metaforalar yordamida ham ifodalanadi. Har qanday til ushbu tilda so'zlashuvchi kishining dunyoqarashini belgilaydigan va shakllantiradigan o'ziga xos bo'lgan milliy jihatlar mujassamlashgan bo'ladi. Masalan, qo'y so'zini olib qaraydigan bo'lsak, inglizlarda bu hayvon mehnatkashlik ramzi hisoblanadi, sababi, aynan Angliyada dastlabki manufakturaning shakllari jun va undan ip yigirish bilan bog'liq bo'lib, u mamlakat iqtisodining yuksalishida kata hissa qo'shgan. Ruslarda bu so'z ahmoqlikni ifodalasa, o'zbeklarda esa yuvoshlik belgisi hisoblanadi ("qo'yday yuvosh" iborasi). Tasviriyl ifodadagi bu kabi farqlar olamning manzarasining shakllanishida har bir xalq o'ziga mos tarzda fikrlashining natijasidir. "Olamning lisoniy manzarasi, badiiy tasviri har bir tilda o'ziga xos va serqirra bo'lib, bu borliqqa bo'lgan milliy nazar, har bir tilning o'ziga xos fonetik sistemasi va milliy artikulyatsiya xususiyatlari bilan ham bog'liq. Shuningdek, olam lisoniy manzarasining o'ziga xos ishlangan va sayqallashtirilgan, eng mukammal ko'rinishi bo'lgan badiiy tasvir qiymati nafaqat syujet izchilligi, balki bevosita milliy tasviriyl vositalarining qay darajada tanlanganligi, o'zaro uyg'unligi bilan ham belgilanadi. N.Mahmudovning ta'kidlashicha, "har bir til uchun o'zaro ko'p farqlanmaydigan, tillarning o'ziga xos xususiyatlari yaqqol amaliyl ko'zga tashlanib turadigan, sof milliy lisoniy tabiatga ega bo'lgan jihatlar ham borki, u tilning mohiyatini, tillar olamidagi o'ziga xosliklarni ta'minlaydigan hodisalar hisoblanadi". Ushbu fikrdan anglashiladiki, olamning lisoniy manzarasi o'z mohiyatiga ko'ra boshqa manzaralardan quyidagi jihatlariga ko'ra ajralib turadi: birinchidan, olamning lisonoy manzarasi tasvir vositalari bo'lgan til vositalari kishining his-tuyg'ulari, bilimi, diniyl va dunyoviyl qarashlarini ifodalab, nutqni shakllantirishga xizmat qiladi; ikkinchidan olamning lisoniy manzarasi diniyl, falsafiy, va ilmiyl tasvirlar orasida bog'lovchi bo'g'in vazifasini bajaradi, zero, ushbu sathlarga oid qarashlar, g'oya va fikrlar bevosita tilorqali ifodalanadi. Lisoniy manzara vositalari har qanday boshqa tasvirlarni nutqda ifodalash uchun birdek qo'llaniladi; uchinchidan ma'lumki, voqea-hodisalar, predmet va obrazlar turli millatlar ongida turlicha shakllanadi va mentalitetlar orasidagi tafovutlar lisoniy vositalar negizida yaqqol ko'zga tashlanadi. Olamning lisoniy manzarasi umumiy, milly va xususiy turlarga

bo'linadi. Olamning umumiy lisoniy manzarasi va milliy tasviridagi farqli jihatlar esa bugungi kunda tilshunoslikning kognitiv lingvistika va lingvomadaniyatshunoslik kabi nisbatan yangi yo'nalishlarida olib borilayotgan turli tadqiqotlar uchun markaziy masala bo'lib qolmoqda.

Olamning lisoniy manzarasini yaratishda frazeologik birliklar o'rni beqiyos. Sababi frazeologizmlar tom ma'nodagi xalq hayotining ko'zglasidir. Frazeologik birliklarning tabiati millatning tarixi, madaniyati, urf-odatlarini, qadriyatlarini, hayotiy tajriba va bilimlari bilan uzviy bog'liqdir. Olamning frazeologik manzarasi deganda tilning frazeologik birliklar yordamida anglangan hamda milliy madaniy qadriyatlarni lingvistik hodisa sifatida umumiy ko'rinishda aks ettiradigan tasvir tushuniladi. Tilning asosiy leksik birligi bo'lmish so'zdan farqli tarzda frazeologizmlar nafaqat ma'lumot uzatish maqsadida balki, so'zlovchining haqqoniy hayotdagi voqelik, narsa va tushunchalarga bo'lgan sub'yektiv munosabati, his-tuyg'ularini ifodalashga ham xizmat qiladi. Shu sababli "olam manzarasi" tushunchasi frazeologik birliklar yordamida kengroq ifoda etiladi. Shunisi sir emaski, bir tilda mavjud bo'lgan frazeologik birlik boshqa bir tilda to'raligicha o'z semantik qirralarini namoyish eta olmaydi. Sababi frazeologik birliklar har bir tilning, har bir millatning dunyoni anglash jarayonidagi o'ziga xos mahsulidir. Shu bois olamning frazeologik tasviri ham frazeologizmlar kabi ma'lum bir tilning maxsus hosilasidir. Bu fikrlarning isboti mashhur frazeolog tadqiqotchi olim A.M.Babkinning frazeologiyaga quyidagicha bergan ta'rifida o'z isbotini topgan: "Frazeologiya – bu millatning ruhi va o'ziga xosligi betakror tarzda namoyon bo'ladigan milliy tilning muqaddas timsoli". Darhaqiqat, frazeologik birliklar ma'lum bir millatning o'ziga xos ma'naviy boyligi bo'lib, ular asrlardan asrlar osha avlodlarga millatning ruhi, o'ziga xos dunyoqarashi va qadriyatlarini yetkazib berishda xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, olamning lisoniy manzarasini yaratish jarayoni deganda, atrofimizda bizni o'rab turgan olam va undagi borliqning til vositalari orgali tasvirlanishi tushuniladi va bu jarayonda frazeologik birliklarning o'rni beqiyos. Sababi frazeologizmlar ma'lum bir xalq hayotining ko'zglasisi sifatida millatning tarixi, madaniyati, urf-odatlarini, qadriyatlarini, hayotiy tajriba va bilimlarini o'zida mujassamlashtirgan til vositalaridir. Olamning frazeologik manzarasi deganda tilning frazeologik birliklar yordamida anglangan hamda milliy madaniy qadriyatlarni lingvistik hodisa sifatida umumiy ko'rinishda aks ettiradigan tasvir tushuniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. N.Mahmudov . – Til.- Toshkent:Yozuvchi, 1998.
2. .Makhmudovich, T. M. ., & O'rinbekovna, U. M. . (2022). *COMPARATIVE ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIIY JURNALI*, 46–49. Retrieved from <https://www.sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/1154>

3. *Maxmudovich, T. M., & Mansurovna, Z. S. (2023). INGLIZ VA RUS TILLARIDA INSONNING EMOTSIONAL HOLATINI IFODALAYDIGAN FRAZEOLOGIK BIRLIKLARINING LINGVOKOGNITIV TAHLILI. Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities, 11(4), 862-869.*
4. *Tursunov, M. (2020). THE LINGUISTIC FEATURES OF METAPHORIC PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE UZBEK LANGUAGE. Philology Matters, 2020(1), 94-101.*
5. *Tursunov, M. M. (2018). LINGUO COGNITIVE ANALYSIS OF SOME METAPHORIC EXPRESSIONS CONTAINING ANIMAL RELATED LEXEMES IN THE ENGLISH LANGUAGE. Scientific reports of Bukhara State University, 1(5), 83-87.*
6. А.А. Кибрик Языковая картина мира // Энциклопедия Кругосвет. – М., 2002.
7. А.М. Бабкин Русская фразеология, ее развитие и источники. –Ленинград, 1979.
8. Е.С. Яковлева Фрагменты русской языковой картины мира // Вопросы языкознания.– 1994.
9. Н.Махмудов Н. Оламнинг лисоний манзараси ва сўз ўзлаштириш // Ўзбек тили ва адабиёти, 2015.
10. <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view>

O'ZBEK TILSHUNOSLIGI TARAQQIYOTIDA PUNKTUATSIYA MUAMMOLARI

A.A. Navro'zova

BuxDU, Filologiya fakulteti 2- bosqich magistranti

a.a.navrozova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda tilshunoslikning asosiy yo'nalishi hisoblangan punktuatsiya haqida mulohazalar yuritilgan. O'zbek tilshunosligi taraqqiyotida punktuatsiya muammolari o'rganilgan. Mazkur muammolar misollar asosida tahlilga olinib yechim berishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar: punktuatsiya, me'yor, izoh bo'lak, so'roq olmoshi, kiritma gap, tinish belgilarining ishlatilishi.

Аннотация. В данном исследовании рассматривается пунктуация, которая считается основным направлением языкознания. Изучены проблемы пунктуации в развитии узбекского языкознания. Эти проблемы были проанализированы на основе примеров и попытались предложить решения.

Ключевые слова: пунктуация, стандарт, отдельное предложение, вопросительное местоимение, вводное предложение, употребление знаков препинания.

Y.B. Ruziev Z.S. Qosimova	<i>INTERPUNKTIONSZEICHEN UND DEREN ROLLE IM DEUTSCHEN</i>414
Z.B. Djalilova M.K. Ibotova	<i>INGLIZ SIYOSIY DISKURSINING XUSUSIYATLARI</i>417
S.H. Akhmedova D.D. Bafoyeva	<i>IMPORTANCE OF LABOUR IN SOCIETY AND COMPARISON OF PROVERBS ABOUT LABOUR</i>422
S.O. Qudratova	<i>MAHALLIY KOLORIT G'OYASINING BADIY ADABIYOTDA IFODALANISHI</i>425
M.M. Tursunov Sh.A. Egamova	<i>FRAZEOLOGIK OLAM TUSHUNCHASI VA OLAMNING FRAZEOLOGIK MANZARASINI YARATISH JARAYONI TAVSIFI</i>428
A.A. Navro'zova	<i>O'ZBEK TILSHUNOSLIGI TARAQQIYOTIDA PUNKTUATSIYA MUAMMOLARI</i>432
Z.N. Umarova	<i>IMPLEMENTATION OF CULTURE IN FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM</i>435
C.C. Шарунов Ш.Х. Джурсаева Д.С. Курбонова	<i>СЛОВАРИ НОВОГО ТИПА, КАК ОСНОВЫ НАЦИОНАЛЬНОГО КОРПУСА ЯЗЫКА</i>438
M.K. Khaitova	<i>ASPECTS METHODOLOGIQUES DE L'ENSEIGNEMENT DU RUSSE COMME LANGUE ÉTRANGÈRE</i>442
M.X. Xalikova	<i>NUMEROLOGIYA VA YONDOSH SOHALAR HAMKORLIGI</i>448
З.Б. Джалилова Н.О. Юлдашова	<i>СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЛОВ, ХАРАКТЕРНЫЕ ДЛЯ УЗБЕКСКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ РЕАЛИЙ, В ПРОИЗВЕДЕНИИ ПИРИМКУЛА КАДЫРОВА «ЗВЕЗДНЫЕ НОЧИ» В АНГЛИЙСКОМ ПЕРЕВОДЕ КАРОЛЯ ЭРМАКОВА</i>453
M. Axmedova G.I. Davronova	<i>EVFEMIZMLRNING TEMATIK GURUHLANISHI VA TURLARI</i>456
R.A. Karimov N.N. To'xtayev	<i>"INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING ETIMOLOGIK TAHLILI"</i>459
D.H. Karimova D.R. Narziyeva	<i>ERTAKLARGA XOS BADIY XUSUSIYATLAR (AKA-UKA GRIMM ERTAKLARINING QIYOSIY TAHLILI MISOLIDA)</i>463
A.Q. Hikmatova	<i>WAYS OF EXPRESSION OF SIMILE IN THE ENGLISH LANGUAGE AND GENERAL NOTIONS ON STYLISTIC DEVICES</i>466
3-SHO'BA	